

І. В. АГАПТОВА*

**НОВІ НАДХОДЖЕННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ
ЖУРНАЛІСТКИ, ПРАВОЗАХИСНИЦІ
НАДІЇ СВІТЛИЧНОЇ ТА ХУДОЖНИКА
ЮХИМА МИХАЙЛІВА**

Збереження і поповнення Національного архівного фонду України – важливе завдання для усіх архівних установ нашої держави. Державний комітет архівів України та Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України мають значний досвід співпраці з повернення духовної та культурної спадщини на терени України. Завдяки їхній спільній діяльності 14 березня 2011 р. відбулася урочиста подія – підписання акту приймання-передавання архівних документів (понад 4 тис.) відомої журналістки-шістдесятниці, громадської діячки, правозахисника та активного борця за незалежність України Надії Олексіївни Світличної (1936–2006), повернутих зі Сполучених Штатів Америки її чоловіком Павлом Стокотельним та близько 50 архівних документів, пов'язаних з творчістю репресованого українського художника, мистецтвознавця, поета Юхима Михайліва (1885–1935), подарованих пані Тамарою Скрипкою.

У заході взяли участь заступник Міністра культури і туризму України Т. Г. Кохан, перший заступник Голови Державного комітету архівів України І. Б. Матяш, директор Департаменту зв'язків із закордонним українством та культурно-гуманітарного співробітництва Міністерства закордонних справ України В. В. Яценківський, Голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України Ю. К. Савчук, директор Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України Л. В. Скрипка, відомий український публіцист і літературознавець, активний учасник національно-демократичного руху, соратник Івана та Надії Світличних Є. О. Сверстюк, громадські діячі Андрій Кочур та Марія Кочур, сестра Павла Стокотельного Ольга Стокотельна, представники центральних державних архівів України, культурно-наукових установ і організацій та ЗМІ.

* *Агапцова Ірина Валеріївна* – кандидат історичних наук, завідувач сектору просвітньої та виставкової роботи Центрального державного архіву літератури і мистецтва України.

Виступ першого заступника Голови Державного комітету архівів України І. Б. Матяш. Зліва направо: Л. В. Скрипка, Ю. К. Савчук, І. Б. Матяш, Т. Г. Кохан, В. В. Яценківський, Є. О. Сверстюк.

Директор ЦДАМЛМ України Л. В. Скрипка відкрив урочисте засідання, подякувавши усім, хто долучився до цієї важливої справи – поповнення Національного архівного фонду новими, цікавими, з точки зору історико-мистецьких цінностей, надходженнями. Заступник Міністра культури і туризму України Т. Г. Кохан у своєму виступі зазначив, що творчий спадок Надії Світличної надзвичайно цінний в осягненні неспотвореної духовної історії нашої держави ХХ ст. Архівні документи, пов'язані з творчістю художника Юхима Михайліва, це – перші кроки на шляху повернення імені та творчості митця українській культурі. Т. Г. Кохан подякував надзвичайно результативній співпраці між багатьма державними установами і підкреслив, що повернення культурних цінностей із-за кордону зараз стає тенденцією.

Перший заступник Голови Держкомархіву І. Б. Матяш зазначила, що ця подія є одним із багатьох вагомих результатів у роботі з повернення культурних цінностей. Вона наголосила на державній цінності документів, отриманих Україною. І. Б. Матяш також вказала на важливість створення віртуальної бази даних, оскільки архіви Надії Світличної зберігаються не лише в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, але і в Центральному державному кінофотофоноархіві України імені Г. С. Пшеничного. І ці документи могли б бути об'єднані, хоча б віртуально, в один архів, і це величезна робота для архівістів.

Підписання акту приймання-передавання архівних документів журналістки-шістидесятниці Надії Світличної та художника Юхима Михайліва. Ліворуч – директор ЦДАМЛМ України Л.В. Скрипка, праворуч – Голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України Ю. К. Савчук.

Є. О. Сверстюк у інтелектуально наснаженій і емоційній промові назвав Надію Світличну великим будителем, людиною, яка світила, будила і бачила свою місію. Він наголосив, що Надія Світлична заповіла передати її архіви в Україну, щоб і на Батьківщині вони продовжили свою роботу.

Голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України Ю. К. Савчук у своєму виступі зазначив, що архів Надії Світличної надійшов до України двома частинами. До складу першої частини, яка була повернута до України у 2007 р., увійшов фотофоноархів Надії Світличної, сформований нею під час роботи у закордонному представництві Української Гельсінської Спілки та Українській редакції радіо “Свобода”, у кількості 1400 аудіокасет та 10 світлин. Передача цих документів на постійне зберігання до Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного відбулася 10 листопада 2010 р. у Синій залі Будинку кіно під час засідання міжвідомчої розширеної наради з питань дотримання чинного законодавства щодо поповнення Національного архівного фонду аудіовізуальними документами та забезпечення їх збереженості.

Друга частина архіву надійшла до України наприкінці квітня 2010 р. Враховуючи специфіку документів архіву Н. Світличної, його науково-технічне опрацювання було проведено у червні – липні 2010 р. співробітниками Центрального державного архіву зарубіжної україніки, який є головним координаційним центром з питань роботи із документами архівної/зарубіжної україніки. Лише після опрацювання спеціалістами ЦДАЗУ документи, згідно із заповітом, офіційно передано на постійне зберігання до Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України.

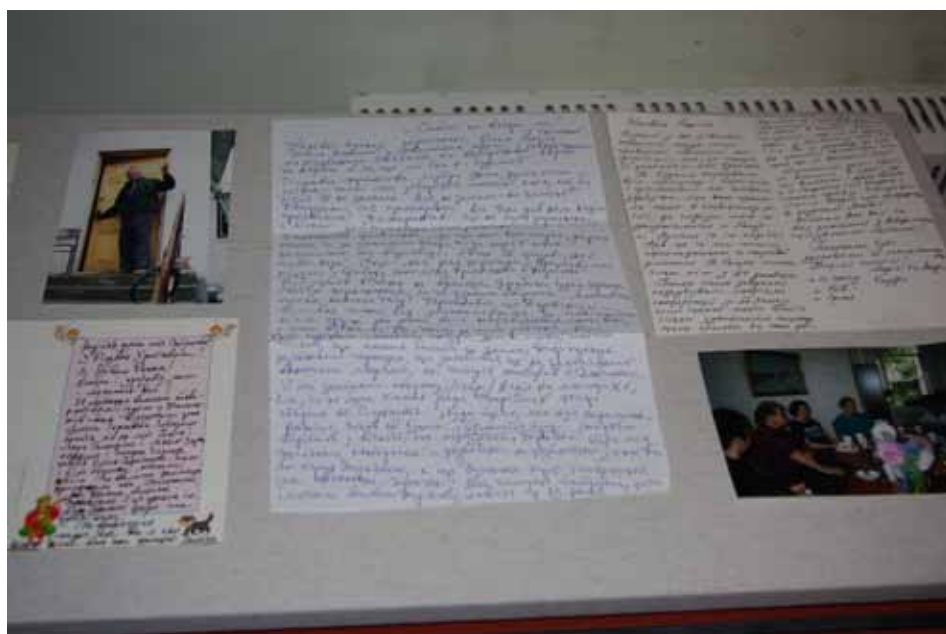
Ю. К. Савчук подякував усім, хто був дотичний до передачі архівних документів і відзначив, що шлях додому архівних документів вимірюється долями тих, хто їх зберіг, не дав загубитися, сприяв повер-

Представники ЗМІ та гості урочистої церемонії.

ненню. Він висловив щиру вдячність чоловіку Надії Світличної пану Павлу Стокотельному, який у своєму невеличкому помешканні зберігав і зберігає скарби, які відтворюють найскладніші та найгероїчніші сторінки нашої історії, пані Тамарі Скрипці, українським дипломатам, насамперед, Генеральному консулу України в Нью-Йорку Сергію Погорельцеву та консулу Богданові Мовчану, презентував широкому загалу “Публічний звіт Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України за 2010 рік” – друковане видання “Врятовані. Збережені. Повернені”. Це вже другий випуск, який висвітлює заходи щодо повернення в Україну втраченої історико-культурної спадщини, запобігання правопорушень у сфері незаконного обігу культурних цінностей, введення до наукового й культурного обігу духовних надбань українців зарубіжжя, активізації міжнародної співпраці та реалізації першого етапу створення і впровадження комплексної інтегрованої міжвідомчої «Класифікаційної довідкової системи “Культурні цінності України”».

У рамках урочистостей Голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України Ю. К. Савчук та директор ЦДАМЛМ України Л. В. Скрипка підписали акти приймання-передавання на постійне державне зберігання повернутих документів Надії Світличної та Юхима Михайліва. Частина презентованих ЦДАМЛМ України документів було представлено широкій громадськості під час організованої архівом-музеєм виставки “Повернута спадщина: Надія Світлична, Юхим Михайлів”.

Виставка документів Надії Світличної та Юхима Михайліва, переданих до ЦДАМЛІМ України Державною службою контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

Надія Світлична заповіла свій творчий спадок зберігати на Батьківщині разом із архівом її брата літературознавця, перекладача, публіциста Івана Світличного, який надійшов до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України ще у травні 2003 р. До складу цього фонду (ф. 1217) увійшли переклади з французької мови віршів Поля Ронсара, книга “Французские стихи в переводе русских поэтов” з помітками І. О. Світличного; статті “На калині світ клином зійшовся” та “Питання теорії художнього перекладу”, “Словник Шевченкової мови”, “Шевченко і український романтизм”, “Духовна драма Шевченка”; фотографії – індивідуальні та в групі з поетами, однокурсниками, зокрема фотографії похорону І. О. Світличного в жовтні 1992 р., фотографії Андрія Сахарова, Бориса Антоненка-Давидовича та Надії Суровцової (всього 10 од. зб.). Крім того до складу фонду було включено документи передані до архіву раніше, у 1990 та 1995 рр. Зокрема, документи вдови І. О. Світличного – Леоніди Павлівни, його знайомих Н. І. Міняйлової, С. Д. Попель (фотографом, який знімав похорон І. О. Світличного) та В. Ю. Осадціна.

Документи Надії та Івана Світличних відклалися також в особових фондах діячів літератури та мистецтва: літературознавця, перекладачки Віри Вовк (ф. 1212), літературознавця Михайлини Коцюбинської (ф. 940), художника Опанаса Заливахи (ф. 1151), літературознавця, критика Євгена Сверстюка (ф. 1153), художниці Алли Горської (ф. 1165) та ін. Це здебільшого листи, світлини, статті тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що творчий доробок Надії Світличної є відкритим для дослідження науковцям, письменникам, журналістам, політикам та широкому загалу небайдужих до власної історії осіб. Набуття Україною епістолярного архіву Надії Світличної є ще одним кроком у вивченні історії дисидентського руху шістдесятників.